

Anayasa Mahkemelerinin Hürriyet ve Güvenlik Arasındaki Denge Hususundaki Rolü

Prof. Dr. Juan Antonio Hernández Corchete
İspanya Anayasa Mahkemesi

Malumunuz olduğu üzere, “herkesin kişi özgürlüğüne hakkı vardır” ifadesi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5. Maddesinde yer almaktadır. Bu hak açıklanırken 5. maddede üzerinde durulan nokta, kişinin fiziksel özgürlüğüdür.

Gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde gerekse görevleri arasında insan haklarını korumanın bulunduğu Anayasa Mahkemelerinde, demokratik bir toplumda iki en yüksek değer olan hürriyet hakkı (fiziksel özgürlük anlamında) ve güvenlik hakkı arasında nasıl denge kurulacağına ilişkin yerleşik bir içtihat vardır.

Sunumumu İspanya Anayasa Mahkemesinin yakın geçmişteki içtihadında řu ya da bu şekilde sorunlu olduğu ortaya çıkan iki hususa ayıracağım.

Bu iki husustan birincisi ile ilgili olarak, şunun belirtilmesi gerekir ki hürriyet hakkı, ulusal hukukun esasa ve usule ilişkin kurallarının gerektirdiği haller dışında hiç kimsenin fiziksel özgürlükten mahrum bırakılmamasını temin etmeye yöneliktir. Bu hak ile ilgili olarak söylemek istediğim şudur ki hürriyetten yoksun kılma yakalama ya da mahkûmiyet hükmü sonrası tutukluluk şeklinde sıklıkla görünmekle beraber, bu klasik durum ile sınırlı tutulmamalı çünkü hürriyetten yoksun kılma başka şekillerde de olabilir. İspanya’da hürriyet hakkının uygulanabilirliği meselesi çeşitli koşullarda ortaya çıkmıştır. Bugün sadece şundan söz etmek isterim ki 2016 yılında verilen üç kararda İspanya Anayasa Mahkemesi, bir kişi hürriyetinden yoksun bırakılarak menfaatlerini temsil eden bir avukatın müdahalesi olmadan kabul edilen bir yargı kararına dayanarak psikiyatrik bir kuruma

zorla yerleştirildiğinde, o kişinin hürriyet hakkına yönelik bir ihlal olduğunu tespit etti.

Bugün burada sunmak istediğim diğer husus, kanunları uygularken mahkemelerce yorumlanma biçiminin değişmesi ile bağlantılı olarak hukuki belirlilik ilkesinin sonuçlarını ilgilendirmektedir.

Bu hususu anlatmaya kuramı anımsatarak başlamam gerekir. Yoksun bırakmanın hukuka uygunluğu yönündeki gereklilik, yalnızca ilgili iç hukuka uygunluk ile karşılanmamaktadır. İlgili iç hukuk, hukuki belirlilik dâhil olmak üzere Sözleşmede ifade edilen genel ilkeler ile zaten uyumlu olmalıdır. Aslında, hürriyet hakkının söz konusu olduğu yerde, iç hukukta hürriyetten yoksun bırakma koşullarının net bir biçimde tanımlanması ve bizzat kanunun uygulamasının öngörülebilir olması bilhassa önem taşımaktadır. Başka bir ifadeyle, bu bağlamda bu ilke, kanunun-koşullar içerisinde makul olduğu nispette- kişinin belirli bir eylemin yol açabileceği sonuçları öngörebilmesini mümkün kılacak kadar yeterince açık olmasını gerektirmektedir.

Şimdi de sıra atıfta bulunmak istediğim davanın unsurlarını tanımlamaya geldi. 80'li ve 90'lı yıllarda ele alınan sekiz farklı dava grubunda, bir ceza mahkemesi olan "Audiencia Nacional" başvuranı terör saldırıları ile bağlantılı çeşitli suçlardan suçlu buldu. O dönem yürürlükte olan Ceza Kanununu uygulanıp, başvurana 3,000 yılı aşkın hapis cezası verildi. Ne var ki, kanun uyarınca azami hapis cezası süresi 30 yıl idi.

Diğer yandan, cezanın infazına ilişkin olarak, kanunla öngörülen ceza düzenlemeleri mevcut olup, bu ceza indirimleri yapılan iş karşılığında uygulanmaktaydı. 80'li ve 90'lı yıllarda, yerleşik içtihadı göre azami hapis cezası süresi (30 yıl), kanunun öngördüğü düzenlemelerin uygulandığı diğerlerinden kaynaklanan ancak bağımsız olan- yeni bir ceza demektir. Başka bir deyişle, bu şekilde hesaplanan ceza düzenlemeleri 30 yıllık azami süreyi indirmiştir ki bu da başvuran için tutukluluğun 3 Temmuz 2008 tarihinde sona erdiği anlamına gelmiştir.

Yargıtay, 28 Şubat 2006 tarihli bir kararda, cezanın infazının nasıl uygulanacağına ilişkin bu yorumu değiştirdi. Yargıtay Ceza Dairesi Genel Kurulu, mahkûmlara verilen hapis cezası indirimlerinin verilen her ceza yönünden ve azami otuz yıla varmayacak şekilde uygulanması gerektiğine hükmetti. Bu yeni kritere göre, ceza düzenlemeleri ile başvuranın mahkûm

edildiği 3000 yıl indirilmiş oldu. Sonunda, bu, yapılan iş karşılığında yapılan indirimlere bakılmaksızın, başvuranın azami 30 yıl hapis cezası alacağı anlamına gelmektedir.

İspanya Anayasa Mahkemesi, hürriyet hakkına yönelik herhangi bir ihlal olmadığını değerlendirirken ikiye bölündü (6'ya 5) çünkü içtihat değişikliği "ceza" ile değeril ama cezanın "infazı" ile ilgiliydi. Buna karşılık, AİHM ""ceza" ile cezanın "infazı" arasında yapılan ayırımın Madde 5 § 1 (a) ile bağlantılı olarak belirleyici olmadığına" hükmetti ve daha sonra Mahkeme 3 Temmuz 2008 tarihinden itibaren başvuranın tutukluluk halinin "hukuka uygun" olmayıp, Sözleşmenin Madde 5 § 1'ini ihlal edecek nitelikte olduğu sonucuna vardı.